

A vállalati és fogyasztói felmérésekre vonatkozó közös harmonizált EU-programról

(2006/C 245/03)

1. Bevezetés

Az Ecofin Tanácsnak az 1999. december 11–12-i helsinki Európai Tanács számára készített, gazdaságpolitikai koordinációról szóló jelentése (13123/1/99 Rev 1) a Gazdasági és Monetáris Unió (GMU) harmadik szakaszában a gazdaságpolitika hatékony felügyeletére hívta fel a figyelmet. E célból a Tanács nélkülözhetetlen előfeltételnek minősítette a gazdasági jelenségek jobb megértését.

A Szerződés értelmében a Bizottság fontos szereppel bír az EU hatóságai, a tagállamok és a különböző gazdasági szereplők informálásában a gazdaság helyzetéről és kilátásairól mind nemzeti, mind közösségi szinten. A gazdasági fejlődésről szóló időszerű információk megszerzésének egyik eszközéül a vállalati és fogyasztói felmérések szolgálnak. A Bizottság ezért a Gazdasági és Pénzügyek Főigazgatóság útján az uniós tagállamok és a tagjelölt országok különböző gazdasági ágazataiban rendszeres és harmonizált vállalati és fogyasztói felméréseket koordinál.

2. A közös harmonizált EU-program iránti igény

A közös harmonizált EU-program rendszeres vállalati és fogyasztói felmérései kvalitatív gazdasági felmérések, rövid távú gazdasági elemzésre szolgálnak. A felméréseket főként kvalitatív gazdasági elemzésekben használják, de a kvantitatív gazdasági kutatásokban is nő a szerepük. Az utóbbi években több olyan rövid távú gazdasági előrejelző módszert fejlesztettek ki, amelyek felhasználják a vállalati és fogyasztói felmérések információit. Ezek a módszerek igen gyakran jobb teljesítményt nyújtanak a makrogazdaság alakulásának előrejelzésében, mint a hagyományos ökonometriai módszerek. Konkrétan, a vállalati és fogyasztói felmérések adatait egyre inkább hasznosítják a konjunkturális ciklusok fordulópontjainak előrejelzésére. A közös harmonizált EU-program mellett a Bizottság szolgálatai, például a Vállalkozáspolitikai és Ipari, a Foglalkoztatási és a Kommunikációs Főigazgatóság számos egyéb felmérést végeznek. Ezek megközelítésükben eltérnek a közös harmonizált EU-program felméréseitől, mivel hosszú távú gazdasági elemzéseket támogatnak, és emiatt a növekedés és a foglalkoztatás különböző szerkezeti tényezőit vizsgálják.

A felmérési adatok kvalitatív és kvantitatív elemzési célú felhasználásának népszerűsége abból ered, hogy a felmérési adatok általában korábban hozzáférhetőek, mint az egyéb forrásból származó kvantitatív információk, amelyekkel korrelációs viszonyban állnak. A felmérések fő erőnyei közé tartozik magas gyakoriságuk és folyamatos harmonizációjuk. A vállalati és fogyasztói felmérések emiatt a kvantitatív statisztikai felmérések nélkülözhetetlen kiegészítőivé váltak, bár módszereikben

és felhasználásukban különböznek. Amint azt a vállalati és fogyasztói felmérésekre vonatkozó közös harmonizált EU-program külső értékeléséről szóló nemrégii jelentés⁽¹⁾ megállapítja, a felmérések igen hatékony eszköznek bizonyulhatnak az EU, az euro-övezet és a tagállamok gazdasági helyzetének megfigyelésére.

3. A program végrehajtása

A harmonizált vállalati és fogyasztói felmérések végzését az Európai Unióban 1961-ben kezdeményezte a Bizottság. Az első felmérés az iparra vonatkozó harmonizált vállalati felmérés volt 1962-ben; azóta mind a felmérések alkalmazási köre, mind a lefedett ágazatok száma jelentősen bővült. Ki kell emelni, hogy a programba bekerült a magán szolgáltatási ágazat, amely a gazdaság egészének növekvő hányadát teszi ki. 2006-ban kísérleti felmérést indítottak a pénzügyi szolgáltatási ágazatban. Ezt a felmérést az ágazat fokozott adatvédelmi érzékenysége és konjunkturális viselkedése miatt különböztették meg a szolgáltatási ágazatra vonatkozó általános felméréstől.

Az utóbbi években a felméréseket kiterjesztették a (bővítés utáni) valamennyi tagállamra, valamint a tagjelölt országokra⁽²⁾. A tagjelölt országok korai szakaszban történő bevonása a programba azért szükséges, hogy megbízható és összehasonlítható adatok álljanak rendelkezésre jelenlegi gazdasági fejlődésük megfigyelésére, és hogy ezen országok európai uniós taggá válásakor pontos uniós szintű összesített mutatókat lehessen majd számítani. Az érintett országok korai bevonásának köszönhetően az EU legutóbbi bővítésére a program az új összesített mutatókra való zökkenőmentes és időben történő áttéréssel reagált.

Nemzeti szinten a felméréseket együttműködő intézmények, például minisztériumok, statisztikai hivatalok, központi bankok, gazdaságkutató-intézetek, üzleti szervezetek és magánvállalatok végzik el. Ezek az intézmények a Bizottság szolgálataival közösen kidolgozott harmonizált kérdőíveket használnak. A felmérések számos közös elemmel rendelkeznek a mintakiállítás, a terepmunka és az adattovábbítás területén is.

A felmérések közös módszertanon, főként közös kérdőíven alapuló elvégzésének eredményeképpen az adatok a különböző tagállamok között jobban összehasonlíthatók, és lehetővé válik értelmezhető összesített konjunkturális mutatók kidolgozása az euro-övezet és az EU vonatkozásában. Mivel a harmonizációnak ez a pozitív kísérőjelensége csak az EU és az euro-övezet szintjén jelentkezik, nem pedig a felmérést végző nemzeti

⁽¹⁾ Az Európai Értékelési Konzorcium (European Evaluation Consortium) vállalati és fogyasztói felmérések értékeléséről szóló zárójelentése, 2005. április 22.

⁽²⁾ A vállalati és fogyasztói felmérések a Gazdasági és Pénzügyi Főigazgatóság éves munkaprogramjának részét képezik, engedélyezésük a Bizottság által elfogadott finanszírozási határozattal történik.

intézmények szintjén, a Bizottság már kezdetben úgy döntött, hogy az együttműködő intézmények tevékenységét cselekvési támogatással segíti (COM (61) PV 165 végleges, 1961. november 15.). A cselekvés költségeinek legfeljebb 50 %-át kitevő támogatás azoknak a többletköltségeknek a fedezésére is kiterjed, amelyek kezdetben merülnek fel a pótlólagos harmonizált kérdéseknek vagy az új ágazatoknak és ágaknak a felméréshez való hozzáadásával és/vagy bizonyos kérdések nem harmonizált formájából harmonizált formájúvá alakításával. Ezzel szemben, amennyiben a felmérést végző nemzeti intézményeknek nincs tiszta érdekük vagy szakmai elhivatottságuk egy adott típusú felmérés elvégzésére, a Bizottság szolgáltatási szerződést köt a kiválasztott felmérést végző intézménnyel. Ilyen esetben a Bizottság a felmérés teljes költségét fedezi.

A vállalati és fogyasztói felmérésekre vonatkozó közös harmonizált program folyamatos fejlesztése jelentős és kedvező hatást gyakorolt az EU-n kívüli vállalati és fogyasztói felmérésekre. Miként a fent említett értékelési jelentés megállapítja, az Európai Unió harmonizált rendszere egyre inkább nemzetközileg elfogadott standarddá válik. Harmonizált módszertan szerinti vállalati és fogyasztói felméréseket nemcsak a 25 tagállamban és a tagjelölt országokban végeznek, hanem több más országban is, főként Közép- és Kelet-Európában (például Oroszországban és Albániában). E tekintetben a harmonizált uniós felmérések továbbra is a jövőbeni együttműködés viszonyítási alapját adják; a jövőben felvételt kérő országokat pedig már az Európai Unióval a tagságról folytatott tárgyalások kezdetekor bevonják a programba.

A vállalati felmérések címzettjei az ipari, az építőipari, a kiskereskedelmi és a szolgáltatási ágazat vállalatvezetői. A fogyasztói felmérések címzettjei a háztartások. Az ipari ágazat beruházási felmérése kivételével minden felmérést havi rendszerességgel végeznek el, negyedévente néhány kérdéssel kibővítve. Beruházási felmérést évente kétszer végeznek. A kérdések száma az adott területtől függően 6 és 15 között lehet.

Az adatokat általában a hónap első felében gyűjtik össze, és a hónap vége előtt egy héttel továbbítják a Bizottság szolgálatának. Havonta több mint 100 000 cég és 30 000 fogyasztó vesz részt a felmérésekben, a minták nagyságrendjét az ország méretéhez igazítják. Az ipari felmérés 56 ágazatot ölel fel, míg a többi felmérés 5–9 különböző ágazatra terjed ki. A fogyasztókat 25 társadalmi-gazdasági kategóriába sorolják.

A világ gazdasági szakértőit kérdező negyedéves felmérés, a világgazdasági felmérés szintén a program része, és globális áttekintést ad a gazdasági fejlődésről.

Bizonyos fontos kérdésekben emellett eseti felméréseket végeznek, ennek példája a körülbelül öt éves időközönként elvégzett munkaerő-piaci eseti felmérés. A legutóbbi, 2004. júniusi, a munkaerőpiac rugalmasságát és az új technológiáknak az uniós munkaerőpiac működésére gyakorolt hatását vizsgáló felmérés eredményeit 2005-ben tették közzé.

A kérdőíveket a gazdasági elemzők igényeinek való megfelelő érdekében folyamatosan korszerűsítik. A Bizottság szolgálatai (évente-félévente) rendszeres találkozókat szerveznek a vállalati felmérések szakértőinek a kérdőívek korszerűsítése, a harmonizációs kérdések megvitatása és az adatok bemutatása, valamint a felmérések eredményeinek értékelése céljából. Időnként az érdekeltek szélesebb körének (például felhasználói csoportoknak) szánt műhelytalálkozókra és munkacsoportülésekre is sor kerül a program egyes elemeinek fejlesztése vagy az EU-s és az EU-n kívüli országok közös érdekű ügyeinek megvitatása céljából. Ezeket a műhelytalálkozókat néha más nemzetközi szervezetekkel, például az OECD-vel közösen szervezik.

A vállalati és fogyasztói felmérések adatainak tárolására szolgáló, a Bizottság szolgálatai számára hozzáférhető adatbázis karbantartásához és fejlesztéséhez speciális szoftverre van szükség, valamint nagy mennyiségű idősoradatok statisztikai és ökonometriai kezelését és elemzését végző megfelelő eszközök meglétére és fejlesztésére. Ezen eszközök közé tartoznak például az adatkonzisztenciát biztosító eljárások, az adatok előzetes és szezonális kiigazítása vagy a megfelelő összetett mutatók képzése és fejlesztése. Noha e feladatok többségét a Bizottság szolgálatainak személyzete végzi, bizonyos meghatározott területeken szakosodott vállalkozások szakértelmére van szükség. Ez a technikai segítség a termelési folyamat végének nagy mértékben technikai részeire korlátozódik és a program hatékonyabb igazgatásához járul hozzá.

4. Közzététel

A felmérések eredményeit önmagukban vagy összetett mutatókban (gazdasági hangulat- és bizalomindex) összefoglalva hasznosítják. Ezeknek az összetett mutatóknak a rendelkezése a felmérési adatokban található információk összegzése és a felmérési eredmények hozzáférhetőbbé tétele. Mivel a felmérési adatok fontos előnye az időszerűség, az adatok nemzeti intézmények általi továbbítása és az eredményeknek a Bizottság szolgálatai általi közzététele közötti időtartamot az elmúlt években fokozatosan csökkentették. Az eredményeket ma az adatgyűjtés hónapjának utolsó munkanapján teszik közzé. Az adatok kibocsátását sajtóközlemény kíséri. A teljes felmérési időszak adatait tartalmazó, havonta frissített felmérési eredmények az alábbi internetcímen tölthetők le:

http://europa.eu.int/comm/economy_finance/indicators/businessandconsumersurveys_en.htm

Részletesebb, például ágazatok szerint bontott adatokat kérésre a Bizottság szolgálatai adnak. Míg korábban ilyen adatokat csak díj ellenében szolgáltatottak, az új szemlélettel összhangban ma már térítésmentesen hozzáférhetők.

5. Az információk felhasználása

A vállalati és fogyasztói felmérések gyors rendelkezésre állásuk és a gazdasági szereplők várakozásainak megfelelő információ-tartalmuk miatt előrejelzési célokból fontosak.

A Bizottság szolgálatai a felmérések eredményeit fokozottan alkalmazzák a gazdasági felügyelet nélkülözhetetlen eszközeként. Idetartozik alkalmazásuk a féléves makrogazdasági előrejelzésekben és a konjunkturális ciklusok alakulásának elemzésében (például a fordulópontok meghatározásában). A bennfoglalt strukturális információk egy részét (például a foglalkoztatási kilátásokról szóló véleményeket) szintén felhasználják a Bizottság különböző szolgálatai.

A felmérések alapvető információforrássá váltak a GMU fejlődésének felügyeletéhez. Az Európai Központi Bank például az eredményeket az euro-övezet gazdasági állapotának értékelésére szolgáló fontos alapadatként használja.

Az európai szintű gazdaságpolitika fő szereplői mellett több nemzetközi szervezet, mint például az OECD, valamint nemzeti köz- és magán szervezetek is felhasználják a vállalati és fogyasztói felmérések eredményeit, egyidejű és előrejelző gazdasági mutatók készésére és általánosabban előrejelzési célokra.

6. Értékelés

A gazdasági hangulatindexnek és más ágazati mutatóknak a hasznosság érdekében konzisztensnek, időszerűnek, összehasonlíthatónak stb. kell lenniük. Mindamellet folyamatosan figyelni kell minőségüket az általuk képviselt makrogazdasági aggregátumok modellezésében nyújtott teljesítményük alapján. A legösszetettebb szinten a mutatóknak elég jól kell tudniuk modellezni a GDP-növekedés fejlődését. Az ágazati bizalom-indexeknél (ipari, szolgáltatási, fogyasztási stb.) is jó modellezési teljesítmény szükséges a makrogazdasági referenciaváltozók (például GDP, ipari termelés, a magánfelhasználási ágazat bruttó hozzáadott értéke, magánfogyasztási kiadások) tekintetében. A mutatók modellezési adatait folyamatosan értékelni kell, majd az értékelések eredményeivel összhangban módosításokat és javításokat kell végrehajtani. Rendszeresen több kutatási projekt és tanulmány indul új ágazati mutatók kidolgozása vagy a meglévők javítása céljából, a gazdasági fejlődés jobb lekövetése érdekében.

Noha a program hasznossága a gazdaságpolitikai terület különböző uniós szerveinek és nemzetközi szervezeteinek munkáját tekintve kétségkívül bebizonyosodott, hasznosságát, hatékonyságát és eredményességét külső szemszögből is értékelni kell. Ezen okból egy szakmai konzorciumot kértek fel

a jelenlegi program egészének értékelésére. Az értékelés többek között az alábbi témákra tért ki:

- Felmérésminőség és a felmérési program eredményessége
- Hatékonyság és alternatív szerződéses megoldások
- Az uniós társfinanszírozás megszüntetésének várható következménye
- Jövőbeni felhasználói igények

A jelentés (ECFIN/196/2004/385636, 2005. április 22.) következtetése, hogy noha folyamatos előrelépésre kell törekedni, a felmérési program minden tekintetben nagyjából megfelel a felhasználók igényeinek és a felméréseket a makrogazdasági fejlődés felügyelete szempontjából igen megbízható és lényeges eszköznek tekintik. A támogatásalapú felmérési program költséghatékonynak tekinthető, a szerződéses megoldások bármely változtatása – például a szolgáltatási szerződés vagy a központosított felmérési rendszer irányába – fontos gazdasági információkban bekövetkezett lényeges veszteség kockázatával járna. Hasonlóképpen, a felmérések Európai Bizottság általi társfinanszírozásának megszüntetése is valószínűleg harmonizált európai adatok elvesztésével járna. A felhasználók jövőbeni információs igényei többek között a szolgáltatási felmérés tovább részletezésére, a háztartások és a vállalkozások jóléti helyzetét bemutató bővebb információra, és részletesebb munkaerőpiaci adatokra irányulnak.

7. Jelentéstétel

A Bizottság három évente – először 2008-ban a 2006–2008-as időszakról – jelentést tesz a program végrehajtásáról, áttekintést adva a módszertani fejlődésről és a program révén gyűjtött adatok felhasználásáról.

8. Következtetés

A harmonizált vállalati és fogyasztói felmérések eredményei az EU-ban fontos információforrássá váltak mindazok számára, akik a gazdasági trendekkel foglalkoznak: a közintézmények, vállalatvezetők, kutatók és legfőképp a nemzeti és az EU-s/euro-övezeti gazdasági döntéshozók számára. A felmérési adatok nélkülözhetetlen eszközzé váltak az EU-s gazdasági felügyeletben, a Gazdasági és Monetáris Unió gazdasági kilátásainak, valamint a tagjelölt országok gazdaságának megfigyelésében. A Bizottság folyamatos tökéletesítéssel és javítással gondoskodik arról, hogy a program a jövőben is betöltse ezt a szerepet, és ezáltal továbbra is a gazdasági döntéshozatal alapvető információforrása maradjon az Európai Unióban.

MELLÉKLET

GRAFIKON: GAZDASÁGI HANGULAT, ÁGAZATI BIZALOM ÉS GDP AZ EURO-ÖVEZETBEN

